

PŘEVZATO ZE :

S P O R T /časopis pro kulturní a
společenskou informaci/

DRANK NACH WESTEN

/Podivný exodus/

Opouští-li člověk svou vlast, má k tomu zpravidla určité důvody. Tyto důvody mohou posloužit k názorné představě poměrů panujících v oné vlasti. Naproti tomu počet exulantů nesvědčí pašadoně o tuhosti těchto poměrů, nýbrž pouze ilustruje různé techniky vycházení režimu s občany - jinak řečeno, když dva dělají totéž, nemusí to být totéž. Právě letošní rok poskytuje širokou možnost poohlédnout se po stěhování národů mezi Baltem a Bosporem.

Statisíce bulharských Turků na hraničním přechodu Kapitan Andreevo, tisíce uprchlíků z Rumunska v maďarských i rakouských sběrných táborech, další stovky pochyťtány či postřeleny na hranicích, desetisíce východních Němců vyčkávajících v maďarském pohraničí a sta jejich spoluobčanů na západoněmeckých ambasádách v Berlíně, Budapešti a Varšavě - to je obrázek turistické sezóny 89. Čím to, že právě příslušníci "nejspořádanějších" států východního bloku riskují takový krok do neznáma, jakým emigrace bezesporu je, čím to, že se kolem těchto odchodů pozdvihuje ideologická kampaň v domácích masmediích, zatímco miliony Poláků, zaplavujících západní Evropu při své cestě za výdělkem, a houfy Maďarů, způsobujících ve Vídni zácpy, jsou této pozornosti ušetřeny?

Prý podlehli nepřátelské kampani, nechali se zmanipulovat, svést. Toto vyčpělé výrazivo, dělající ze všech lidí blbečky, neschůpné vlastního úsudku ani rozhodnutí, používají režimní média při všech příležitostech, kdy nelze zamlčet širokou účast obyvatelstva na nepohodlném dění. Zde ale narážejí. Je snad možné nechat se přemluvit k podpisu, k účasti na stávce, u voleb, ale kdo má oči a uši, kdo nemá zetemněný

mozek, si nedokáže představit, že by se někdo nechal svést k tomu, aby bez vážné příčiny opustil svůj dům, majetek, zaměstnání, vzal rodinu a odešel začít nový život v nejčistotě pod stanem. Na televizních obrazovkách jsme mohli vidět opuštěné vesnice bulharských Turků a je samé ve frontě na hraničním přechodu i ve stanových táborech za ním, připomínajících třista let staré rytiny Turky obležené Vídně. Komu z nich bylo málo jen tak nějaké svedení, mohl jít postrkem. Ještě neskutečněji znějí stejná tvrzení v případě uprchlíků z Rumunska, riskujících krk na pozvolna opevňovaných hranicích, kteří mohou i v případě úspěšného útěku pouze doufat v opětné sloučení rodiny za přispění charitativních organizací. Platí obecně o mnoha zemích, ale pro Rumunsko zvláště, že takový krok je definitivní, nezvratný a prakticky jednorázový - v případě úspěchu na návrat nikdo nepomýšlí, při alternativě nepomyslí už vůbec na nic. Jaké to musí být síla, která vyhání tisíce lidí ročně k neprodyšně uzavřené hranici, na níž vojáci střílejí bez výstrahy!

Ale nyní na sever. Vměšování do vnitřních záležitostí a diskreditace NDR, vedení politických sil v Maďarsku, vypovězení boje proti socialismu v duchu studené války, to je jednohlasný tón domácího tisku, zatímco dokonce režimní spisovatel Stefan Heym mluví o "fenoménu, hrozícím zničit NDR". To, co se zde stalo v letošním roce, je největší manifestací odporu východoněmeckého obyvatelstva od června 1953, dodnes obcházeného málem po špičkách, a to i opozicí celého východního bloku. Superbeton východoněmecké stability /pouze dva nejvyšší představitelé za 40 let samostatnosti/ se začíná drobit. Hospodářskou soutěž se svým západním rivalem již dávno prohráli, ale své ideologické hájemství si vzít nenechávají - jinak by se totiž podle Ericha Honeckera od svého souseda již nelišili: podivná legitimita, založená na pouhopouhé ideologické odlišnosti. Od ní se ale odvíjí přímá nit ke strnulosti, setrvalé pro nomenklaturu, ale vzbuzující stále větší nejistoty i odpor obyvatelstva /například nedávné vypískání šéfa státní bezpečnosti Ericha Mielkeho na fotbalovém zápase/. K pocitům bezperspektivnosti přispívají i zklamání naděje na reformní vývoj /nanápadné odstavení krajského tajemníka SED v Drážďanech,

potenciálního reformátora Hanse Modrowa/, netajená škodolibost masmédií nad hospodářskými a politickými problémy v SSSR, Polsku a Maďarsku a jejich zadostiučinění z krvavé lázně v Číně /televize NDR ukazovala po pekingském masakru staré záběry Honeckera s Teng Siao-pchingem/. Jestliže v této situaci začalo Maďarsko s likvidací hraničních zátarasů, nelze se divit, že mnoho východoněmeckých občanů začalo uvažovat o tom, čemu se na Západě říká "hlasování nohama". Nastala tak klasická ukázka pozitivní zpětné vazby: čím více turistů-azylantů se shromažďovalo v maďarském pohraničí a na západoněmeckých ambasádách, tím více rostla obava u dosud váhajících, že by mohla spadnout klec, a tím více se jich připojovalo k proudu, mířícímu na jih. Tato obava nebyla bezpředmětná - jednak sledovali v západní televizi debatu o přesídleních s opatrnými hlasy, "aby se sjednocení nemuselo konat v NSR", jednak měli své předchozí zkušenosti z domova /viz Walter Ulbricht 15. 6. 1961: "Nikdo nemá v úmyslu budovat nějakou zeď"/. Další vývoj je v podstatě známý, situace spěje k technickému vyřešení, ale příčiny a vnitřní aspekt celého problému zůstávají beze změny.

Východoněmecké úřady hodlaly zvládnout situaci po bulharském vzoru, totiž pomocí ventilu uvolnit přetopený kotel, ale právě zde došlo k jejich zásadní mýlce. Zatímco Bulhaři prováděli "odturečtění" či "odmuslimštění" své země eliminací již jednoznačné, evidované a v podstatě oceňované komunity, vycházeli v NDR z počtu potvrzených žádostí občanů o výjezd. Měli v úmyslu pustit všechny, kteří nechtějí zůstat doma, a tím se pohodlně zbavit potenciálních oponentů, ale nevzali v úvahu právě emocionální stránku věci; zatímco například "iracionální" Poláci odcházejí za hranice promyšleně, dočasně a z racionálních důvodů /univerzitní profesor tak po několika měsících nekvalifikované práce na Západě může zabezpečit rodinu doma na několik let/, "racionální" Němce vyhánění z NDR kromě mnoha obecných pohnutek zejména iracionální obavy ze "zavření krámu" ze strany Východu či Západu /Torschlusspanik/. Přitom se nejedná o vyšinuté jedince či dobrodruhy - gros azylantů tvoří mladé rodiny, které již doma dosáhly určitý standard a odhodlaly se k druhému startu od píky v prakticky cizí zemi. Jinak

to ani není dost dobře možné. Východoněmecký turista cestující do Maďarska musí mít totiž tak zvané vízum, což je ~~zkratka~~ doslova "cestovní příloha pro bezvízový cestovní styk", platící 14 až 30 dnů. Není to rozhodně formalita a právě proto je třeba si uvědomit, že všichni azylanti z NDR v maďarském pohraničí prošli touto selekcí a byli uznáni za spolehlivé. Je-li tam tolik kovaných, kteří klesli, kolik by bylo zájemců při zcela otevřené možnosti odchodu pro všechny? Odpověď na tuto otázku by asi naznačila úřední místa obou německých států, neboť přes všechny propagandistický lomoz nelze nevidět takové souvislosti, jako je nijaký zájem na ekonomické likvidaci NDR ze strany Západu a, upřímně řečeno, až trochu nápadně hladké vyřešení celé situace.

Žijeme v podivném světě - po čtyřiceti letech nerozborné jednoty bratrských zemí východního bloku můžeme konstatovat neproniknutelný kadlub vztahů: politických, ekonomických, turistických, mezilidských i všech možných dalších. Pro občana není podstatné, jaké spory panují tou kterou dobou mezi vládami, kdo je komu více zadlužen, komu se nelíbí či ideologické excesy, jde mu prostě o to, aby se mohl zcela přirozeně a bez umělých překážek podívat k sousedům. Jak je například možné, že obyvatelé dvou etnicky nejbližších socialistických zemí, totiž Polska a Československa, se mohou vzájemně navštěvovat jen velmi komplikovaně prostřednictvím ověřeného pozvání? Existují-li hospodářské argumenty pro to, že nikoliv každému lze přidělit valuty pro cestu na Západ, jak zdůvodnit tento stav? Stejná je situace v NDR, Rumunsku, Bulharsku. Představíme-li si její obdobu mimo naší sféru, například mezi Švédskem a Norskem, vedla by následující den k pádu vlády. Je to totiž jasná ukázka analogie mezi vnějším a vnitřním mírem, transponovaná na úroveň obecné svobody pohybu: stát, který se nebojí svých občanů, jim také nebrání v možnostech srobnávání. A není-li dosud toto právo zaručeno byť jenom v rámci naší části Evropy, natož i dále za humny, spatřuje mnoho lidí svou jedinou šanci v exodu.

Opouští-li člověk svou vlast, činí tak buď proto, že ho to ven táhne /za poznáním, výdělkem či jen dobrodružstvím/,

nebo proto, že ho vyhánějí domácí poměry. Zůstaneme-li u druhé skupiny, pro nás teď směrodatné, můžeme nastínit určitý závěr: pro setrvání lidí ve vlasti jsou určující podobně "iracionální" důvody jako pro jejich odchod - naděje, výhled, perspektiva, jistota základních svobod, nikoliv přetvářka v nehybné strnulosti, "pořádek a klid k práci". Jaká asi bude sezóna 90?

Zbyněk Petráček

PŘEVZATO ZE:

K O R E S P O N D E N C E /vydává Kruh československých
sociálních demokratů/

CO TEĎ, PANE POZSGAY?

Západoněmecká televize uvedla koncem června rozhovor s maďarským státním ministrem a členem politbyra Imre Pozsgayem. Uveřejňujeme z něho podstatný výťah:

Co teď, pane Pozsgay? Maďarsko má v reformě komunismu primát a vy jste hnací silou. Mnozí vás nezývají "maďarským Gorbáčovem". Ve skutečnosti však jdete mnohem dál než on. Je komunismus v koncích?

Ta forma komunismu, která vznikla v době Stalina, je v koncích určitě. Prokázala, že nefunguje. A její lidská, humánní tvář je pro lidi, kteří v tom žijí, nesnesitelná. Proto to, co Stalin vytvořil, co je označováno jako stalinský model, musí být odstraněno. To nelze reformovat. V tom spočívá podstata maďarského modelu, která se koncepčně liší od jiných reformních snah. Musím však také dodat, že Sovětský svaz musí řešit přirozeně zcela jiné úkoly a má zcela jiné cíle než Maďarsko.

Pane pozsgay, abyste odstranili stalinský model, pustili jste se do řady reform. Postaral jste se, aby vedle komunistické byly připuštěny i jiné strany. Chcete s nimi příští rok konkurovat ve svobodných volbách. Ale docela vážně: Bude komunistická strana akceptovat, když při nich ztratí většinu?

Jediná korektní forma je přijmout a počítat také s postavením menšiny nebo opozice. Ale přesto nemůže nikdo vážně myslet, že nějaká strana jde do volebního boje už předem s úmyslem, aby utrpěla porážku. Nový volební zákon však

musí dát všem stejné šance, umožnit otevřenou soutěž. K pravidlům této soutěže musí patřit, abychom my, Maďarská socialistická dělnická strana, bojovali o vládní většinu.

To ovšem znamená, že vědomě dáváte do hry konuhistický systém. Vědomě se vydáváte do nebezpečí, že po volbách, ve kterých mohou zvítězit druzí, už komunismus a tento systém, který máte od války, nebudou.

Ano, toto riziko v tom opravdu je. Ale kdo toto riziko nepřijímá, neměl by mluvit o svobodných volbách. Chce-li být Maďarská socialistická dělnická strana důsledná, musí přirozeně zakalkulovat a dát do hry i svoje svržení, ztroskotání systému. Mám ale pevnou naději, že maďarská společnost by demokratický socialismus s těžištěm v demokracii, socialismus, který by se nezrodil na rýsovacích prknech v laboratořích, ale vyrůstal zdola, ze základny lidských práv, lidské svobody, přijala. Představuji si demokratickou společnost, v které se rozšíří trh, tržní hospodářství a podnikání, ale také solidarita mezi lidmi.

Jste si jist, že komunistická strana vyjde z voleb jako nejsilnější?

Ano, mám tuto pevnou naději. Nebude to však formace staré komunistické strany, ale obnovená strana, která se vypořádá s minulostí a zúčtuje s ní, která zúčtuje se svými hříchy a přihlásí se k evropským socialistickým hodnotám, která už nebude žádnou světonázorovou, žádnou ideologickou stranou, nýbrž politickou stranou, organizovanou k politickému boji a která svým členům umožní světonázorovou a ideologickou volbu, která bude představována lidmi, kteří budou mít v očích lidí schopnost dát takové politice akcenty. A ve které budou zatlačeni do pozadí ti, kteří jsou zodpovědní za hříchy minulého systému.

Pane Pozsgay, to zní všechno velmi dobře. Ale i v maďarské opozici jsou mnozí skeptičtí, zda to všechno, co říkáte, je míněno opravdově. Maďarská opozice říká, že vaše demokracie je jen výkladní skříň, aby vám Západ dal peníze. Chcete se západním kapitálem zachránit nemocné maďarské hospodářství?

Podotkl bych, že demokracie jako výkladní skříň také není špatná. A když v této výkladní skříni bude vystavena skutečná demokracie, tak to může být pro lidi atraktivní. Chápu nedůvěru opozice, má pro to dost důvodů, zvláště když si pomyslíme na dobu mezi roky 1945 - 1948, jak byl tehdy v Ma-

Maďarsku pluralismus odstraněn a že tato strana je za to zodpovědná. Chtěl bych k tomu ale dodat, že skutečně západní kapitál potřebujeme, ale humanizaci a demokratizaci neuskutečňujeme kvůli tomu. Kapitál není příliš vybíravý při výběru společenských nebo politických systémů. Co jinak by vysvětlovalo, že třeba v Burundi je ukládáno víc zahraničního kapitálu než v Maďarsku? Nechtěl bych tvrdit, že Burundi má ~~ne~~ civilizovanější systém než Maďarsko.

Podívejme se na realitu. Pro obyvatele, pro Maďary tato reforma znamená nejdřív menší mzdy, klusající inflaci a teď také něco, co bylo v socialismu dosud neznámé, nezaměstnané. Jsou tohle oběti, které od Maďarů žádáte pro reformu vašeho systému?

Těchto obětí nezůstaneme ušetřeni. Proto potřebujeme demokracii. Podle mne u nás není nikdo jiný, kdo by mohl přinést oběti, než národ sám. Ale pak musí mít národ také právo rozhodovat, koho bude volat k zodpovědnosti za dosavadní činy a komu je ochoten zaplatit daň za to, že se napojí na světové hospodářství. Bude to těžká cesta a vyžaduje skutečně oběti. Politická a hospodářská podpora Západu to snad může zmírnit, ale je možné, že se to vyplatí i Západu.

Maďarsko nechce žádné almužny. Maďarsko chce v Evropě ukázat, že opravdu patří do obrazu jednotné Evropy. A Maďarsko to chtělo ukázat, že by evropskou rovnováhu narušilo, kdyby maďarská krize vedla ke katastrofě.

V poslední době jste cestoval po Německu. Jak může Bonn tomuto reformnímu kurzu pomoci?

Různým způsobem. Politicky tím, že vývoj v Maďarsku budete pozorně sledovat a že veřejnost budete informovat o tom, co se u nás děje. Je to už čtvrtý pokus Maďarska dostat se ze situace, ve které je. Maďarsko hraje dnes roli, která přesahuje jeho geografickou velikost a politický význam.

A pokud jde o finanční stránku: Jestliže bude do maďarského hospodářství bude investován aktivní kapitál, dostane tento kapitál záruku, že bude vrácen v konvertibilní měně.

Řekl jste kdysi, že reformy, které začínáte, jsou vstupenkou Maďarska do západní Evropy. Až bude v roce 1993 v zemích Evropského společenství zaveden vnitřní trh, chtěli byste se na něm podílet?

Máme už s Evropským hospodářským společenstvím malou, ale politicky velmi důležitou dohodu. Jít ještě dál bude pro Maďarsko velmi těžké. S obrovskou zátěží krize, kterou

máme na zádech, může být Maďarsko do Evropského společenství těžko přijato. To dobře víme. Jsme v tom směru realisté. Na druhé straně však abychom poznali mechanismy trhu a naučili se konkurence schopně vyrábět, musíme se na tvrdý trh Evropského společenství dostat. K evropským institucím jako je Evropská rada nebo Evropský parlament bychom se rádi připojili.

Byli byste tedy v Evropském společenství docela rádi. A některé věci jste už začali - na hranici s Rakouskem likvidovat "železnou oponu", odstranovat ostnatý drát a poplašná zařízení. Kam až to všechno půjde? Budete i nadále příslušet k Varšavskému paktu nebo z něho chcete odejít?

Odstraňování "železné opony", jak jste to označil, já to označím jako "odstraňování technického hraničního uzávěru", je skutečným politickým činem. Vyjadřuje to skutečnost, že maďarští občané jsou svobodní. Mají tak zvaný světový pas, s kterým mohou zemi opustit, kdykoli chtějí. Maďarské pohraniční jednotky nechraňují maďarskou hranici před maďarskými občany. Této základní zásadě jsme chtěli dát výraz. Myslám, že to velmi dobře symbolizuje právě to odstraňování "technického hraničního uzávěru".

Jinou otázkou je Varšavská smlouva. Začátek odchodu dovoňských vojsk z Maďarska je důležitým faktorem mezinárodního uvolnění. Chtěl bych však říci, že se Maďarsko cítí už dnes dostatečně suverénní. Odpůrci reformy u nás nemají v obyvatelstvu žádnou základnu. Na druhé straně nechceme narušovat rovnováhu ve velkých mezinárodních otázkách.

Proto Maďarsko od obou proti sobě stojících vojenských bloků očekává, že se dříve nebo později vyvinou ve fóra mezinárodního dialogu a pak se sami zruší. Pak bude Maďarsko už vědět, jaké místo má v novém evropském uspořádání zaujmout.

To je přirozeně otázka velmi vzdálené budoucnosti. Abychom však vyjasnili prostor jednání vaší vlády: jak daleko můžete jít? Může Maďarsko vystoupit z Varšavského paktu i proti vůli Moskvy?

Maďarsko takový pokus nechce udělat a tuto otázku nezodpoví. Máme v tom směru jisté zkušenosti. Ale i za existence vojenských bloků je možné dělat suverénní politiku, která přesahuje blokovou logiku. Už jsem řekl, že se účastníme světového trhu, přirozeně že se všemi svými nedostatky.

Máme kontakty s evropskými institucemi a účastníme se také

některých regionálních spoluprací. Varšavská smlouva nás přitom neruší. Maďarská veřejnost to proto nyní nepovažuje za rozhodující otázku, která by určovala osud naší reformy.

Pane ~~XXXXXXXX~~ Pozsgay, přicestoval jste k nám tranzitem přes NDR. Co jste řekl soudruhům ve východním Berlíně, kteří teď mají starosti, že by jim jejich občané mohli přes otevřenou maďarskou hranici zmizet na Západ?

O těchto problémech se mnou nehovořili, neptali se mě.

Ale kdyby se mě zeptali, doporučil bych jim, aby svým občanům důvěřovali. Měli by jim klidně dovolit výjezd do Maďarska. Budou tam pohostinně přijati. Nemyslím, že odstranění technického hraničního uzávěru podstatně změní situaci občanů jedné země. Na druhé straně není naším úkolem zabývat se občany jiných zemí.

Budou ti, kteří jsou odpovědní za popravu Nagye, voláni k odpovědnosti?

Nemyslím že by mělo dojít k zodpovídání se před soudem, tím by proces s Nagyem nikdy neměl konce. Podstatné je, že došlo k justiční vraždě. Kdyby dnes kvůli stejnému případu došlo znovu k soudnímu procesu, znamenalo by to, že nikdy nedojde k národnímu usmíření.

Maďarsko v přelomu: systém více stran, svobodné volby, svoboda vyznání, soukromé vlastnictví, soukromé hospodářství. Čím se, pane Pozsgay, vlastně odlišujete od sociálního demokrata?

Přiznám se, že si s tím také lámu hlavu. Jde mi o to, aby se naše cíle staly realitou. Já sám nemám žádné problémy s identitou. Říkám právě, že problémy s identitou mají mít sociální demokraté, když o tom přemýšlejí. Hodnoty, které sociálně demokratické hnutí v Evropě vytvořilo, považují za velmi důležité výdobytky a rád se k nim hlásím.

o

Maďarský náměstek ministra zahraničí kritizuje Jana Fojtíka

Jan Fojtík, tajemník KSČ pro ideologii, kritizoval mezi jiným průběh smutečních obřadů za Imreho Nagye a jeho druhy. Podle něho "se nezřídka pod praporem obnovy socialismu shromažďují kontrarevoluční síly, nyní se to odehrává v Maďarsku", prohlásil v Prešově.

Náměstek maďarského ministra zahraničí István Őszi v maďarském rozhlasu jeho výroky označil za "nepochopitelné a nepřijatelné" a dále řekl: "Uprostřed společenských proměn takové hloubky a takového dosahu, jako je tomu nyní v Maďarsku, může dojít pochopitelně k manifestacím, které jsou pro vnějšího pozorovatele v dané chvíli těžko pochopitelné. Bylo by chybné vytrhávat z konceptu jeden jev a projektovat ho na celý vývojový proces. Maďarsko se vyvíjí k demokracii a k obnově socialismu. Naši přátelé to mohou podpořit důvěrou a tolerancí. Nedílnou součástí tohoto vývoje je nové hodnocení minulosti a jako součást toho rehabilitace Imreho Nagye a jeho druhů v utrpení."

O

PŘEVZATO :

S P O R T /časopis pro kulturní a společenskou
informaci, ročník 1, číslo 3/

GABČÍKOVO - NAGYMAROS OČIMA OBČANA

Myšlenka, která předcházela Dílo, se zrodila v období studené války, politických vražd a pohasínající euforie z konečného míru. Experti sovětského generálního štábu předpokládali strategickou cestu pro lehká vojenská plevidla od ústí Dunaje až do střední Evropy. To se psal rok 1952. Pak nastaly časy velkých projektů a o deset let později se v Komisi pro elektrickou energii, dopravu a zemědělství RVHP vylíhl nápad přetvořit Dunaj od Děvína po Černé moře. Zde to byly civilní kopie varianty vojenské se už nedovíme, ale u jejího zrodu byli opět sovětské experti, kteří podobnými projekty zlikvidovali na 100 milionů hektarů zemědělské půdy ve své zemi /plocha něco přes osm Československých republik/.

Po živelné povodni v roce 1965 /na Žitném ostrově napáchala škody za 3,1 mld Kčs/ a politické v roce 1968 se zainteresované podniky a resorty na Slovensku začaly domáhat obnovení projektu vodního díla na Dunaji.

Přerušení demokratizačních tendencí mělo neblahé důsledky především v českých zemích. Slovensko, násilně industrializované, ale bez průmyslových tradic, vstoupilo do období státní a ekonomické emancipace. Nižší životní úroveň oproti Čechám se postupně zlepšovala jak v nutriční sféře, tak v kultuře oblékání, ve výstavbě rodinných domků a ve výstavbě vůbec. K úplnému "vyrovnání" byla nutná citelná injekce v podobě takové investice, která by výrazně přelila příjmy ze státního rozpočtu na Slovensko. Gabčíkovo byla jednoznačná šance v okamžiku "slovenské převahy" v politickém uskupení ve stranické a vládní špičce.

Kdo z československých občanů viděl projekt? Prostý občan? Odborník v ekologii? Poslanec? Podle opožděné reakce patrně žádný z nich. Vždyť i v brožuře "Fakta a argumenty o soustavě vodních děl Gabčíkovo-Nagymaros", vydané oddělením propagandy a agitace ÚV KSČ /ze které letos na jaře čerpala řada článků ve stranickém tisku/, byly zveřejněny jen značně upravené a zašifrované údaje.

Co se nám tedy zamlčelo a stále zamlčuje?

1. Úbytek půdního fondu.

Oproti 3.900 ha trvale vyňaté půdy /podle oficiálního údaje/ jde, alespoň podle množství skryté ornice, o 18.000ha zemědělské půdy nejvyšších bonitních tříd, které jsou nenávratně ztraceny. Podle zákona 103/76 Sb. se za tuto půdu muselo zaplatit zemědělským podnikům 18,9 mld. Kčs. Z 9 milionů kubických metrů ornice skrytých pro stavbu nebylo dosud rozvezeno 6 milionů kubických metrů. Toto množství čeká na haldách na rozvoz pro rekultivace do vzdálenějších oblastí, což odpovídá 1 milionu jednotlivých rozvozů osmitunovými nákladními auty. Sumu za rozvoz si nedovolují odhadnout, zato degradaci haldované ornice si dokáží snadno představit.

2. Změny hydrologických poměrů.

Vybudování přírodního a odvodního kanálu pro Gabčíkovo představuje zásadní zvrat v hydrologických poměrech jižní části Žitného ostrova - místo dosavadního odvodňování bude zavodňován /hladina vody v kanálech se bude pohybovat od 8. do 16. metrů nad úroveň terénu/, podzemní vody budou trvale zakleslé, přitom přečerpávací stanice nejsou dosud dobudovány. V oblasti zdrže Hrušov, která je umístěna v ose pře-

vládaajícího proudění větrů z Bratislavy, dojde naopak ke zvýšení hladiny podzemních vod a k zasolování půdy.

Oblast starého koryta Dunaje bude, po snížení průměrného ročního průtoku z $2.300 \text{ m}^3/\text{sec}$ na $250 \text{ m}^3/\text{sec}$, proměněna ve vyhnívací nádrže, silně eutrofované, dojde k odvodnění příbřežních pásem, k drenování podzemních vod a ke zvyšování obsahu toxických látek /především těžkých kovů a reziduí umělých hnojiv/ z odpadních vod, neboť čističky nejsou dosud ani vyprojektované. Na maďarské straně dojde k vyschnutí studní, omezení místní lodní dopravy a k nevratným hydrologickým změnám na Malém Žitném ostrově. Rozsáhlá akumulace podzemních vod v této oblasti bude v délce 31 km vystavena průnikům silně znečištěných povrchových vod.

Nelze opomenout seismickou aktivitu v této oblasti, která směřuje k častějšímu opakování a zesilování v závislosti v závislosti na současné aktivaci makrogeologických procesů a alpsko-karpatské předhlubni. Ve šterkopískových náplavech se pak zemětřesené impulzy šíří snadněji než v pevných horninách.

3. Ekologické problémy

Byly při stavbě řešena kuriózně. Oficiální prameny pravdivě uvádějí, že na Žitném ostrově byla provedena nejrozsáhlejší inventarizace rostlinných a živočišných druhů, která se kdy na území ~~ČSSR~~ ČSSR konala. Je nutno dodat, že na zastavěném či zatopeném území již tyto rostliny a živočichové nejsou. A již nikdy nebudou. Degradací až zánikem řady vodních a březních ekosystémů Dunaje a zánikem lužních lesů, které zastávají nenahraditelnou protierozní funkci, funkci absorpční /plynů a vody/ i funkci bioprodukční, se zabývali ekologové, jejichž hlas nebyl brán v úvahu. Tvůrci projektu - architekti a stavbaři - se domnívali, že uchováním umělých ostrůvků /biocenós/, které by měly reprezentovat společenství v území zaniklá, se vytvoří "jádra obnovy narušených území". To mohli vymyslet skutečně jen architekti - "přírodní skanzeny lze napodobit snad jen v zoologických zahradách za cenu značného množství dodatekových energií, ale v krajinném celku, devastovaném betonovými stavbami, musí dojít k jejich zániku. Silné ochuzení oblasti o řadu rostlinných a živočišných druhů přispěje

ve svých důsledcích ke snížení produkční schopnosti krajiny. Zranitelnost, usazovací nádrže Hrušov průmyslovými exhaláty, pevnými spády z bratislavské aglomerace spolu s kyselými dešti, akumulacemi těžkých kovů a ropnými haváriemi se bude promítat i do závlah Žitného ostrova.

Adaptační schopnost tak velké ekologické oblasti, jakou je Žitný ostrov, na zásadní změny, které vyvolá soustava vodních děl na Dunaji, nebyla dosud zkoumána ani na úrovni matematického modelování. Navíc je už pozdě...

4. Sociologické problémy

Nebyly v rámci projektu řešeny ani na úrovni triviální dotazkové akce mezi 1.600 občany, kteří budou kanály odříznuti od Žitného ostrova. Celkovými změnami dojde nutně i ke změnám v jejich dosavadním životě. Řešení problémů zřízení zaravotní péče, školek, školních zařízení a čistíčky, včetně vlastního MNV, je klasickým případem "uplácení" postižených ~~občanů~~ občanů, kteří v nevědomosti věcí budoucích se nechali zmanipulovat.

5. Ekonomická výhodnost.

Dle oficiálních pramenů si stavební část spolu se strojním zařízením na čs. straně vyžádala cca 15 mld. Kčs. K tomu je nutno připočíst 18,9 mld. Kčs za trvale odňatou zemědělskou půdu a minimálně 8 mld. Kčs za vyvolané investice na řešení ekologie /dle odhadů maďarských ekologů/. Špičková elektrárna Gabčíkovo má dodávat ročně do sítě 2.650 Gwh, což převedeno na koruny za špičkovou energii /detajlnější údaje nebyly k dispozici/ by činilo 2,7 mld. Kčs ročně. Z toho je nutno odečíst 600 milionů na roční provozní náklady, zůstává tedy 2,1 mld Kčs. Pokud by Maďarsko neodstoupilo smlouvy, dělili bychom se o energii napůl /včetně Nagymarose/, a celkový zisk se snižuje na ~~XXXXXX~~ 1,43 mld. ~~KXXXXXX~~ Kčs. Investice by se tedy v optimální variantě začaly vracet v roce 2026. Přínos celkové energie z Gabčíkova přitom představuje pouhý 2% roční nárůst spotřeby elektrické energie v našem národním hospodářství. Přepočítávat vodní energii na "ušetřené uhlí" je demagogie, protože lze ušetřit deset "Gabčíkovů" likvidací energeticky vysoce ztrátových provozů v těžkém průmyslu.

Pokud Maďarsko od výstavby Nagymarose odstoupí, stane

se z Gabčíkova elektrárna průtoková, a pak je návratnost této stavby v nedohlednu.

Proč se tento stalinistický projekt probudil k životu, jsem se snažila vysvětlit v úvodu. Je tu však ještě jedna příčina: **NAPROSTÁ ABSENCE VEŘEJNOSTI** při projektování této i podobných akcí. Je totiž zakotvena v čs. zákonech! Podle par. 34 zákona č. 50/76 Sb. se žádný občan této republiky nemůže stát účastníkem řízení o stavbě, pokud není vlastníkem pozemku nebo stavby. Proti územnímu rozhodnutí o umístění stavby se sice občan může odvolat ve 14denní lhůtě poté, co toto rozhodnutí bylo stručnou vyhláškou vyvěšeno 14 dní na úřední desce místního národního výboru, ale o tom se - i když se ho to týká osobně - dovídá občan většinou ex post.

V USA existuje protitrustový zákon již přes 100 let. V ČSSR o žádném " p r o t i r e z o r t n í m " či protimonopolněpodnikovém zákonu nevím. Ekologický odbor na ministerstvu vnitra je výsměchem ekologickému myšlení. Vodní dílo Gabčíkovo-Nagymaros, jehož matkou byla Stalinova paranoia a otcem Brežněvovi sirotci, je otrěsem nejen pro občana této republiky, ale i pro vedení tohoto státu, které se ještě před 12, lety nemuselo ohlížet na mínění svých občanů. A pilní architekti a staveři, kteří si na "netradičních" stavbách vždy namastí kapsy, již plánují další díla - kanál Odry-Dunaj-Labe, hotel na Sněžce, povrchovou těžbu zlata ve středním Povltaví a dokončují naprosto nesmyslný televizní vysílač v Praze na Žižkově. Nemá-li se naše republika zničit docela, pak je nutné, aby každý takový projekt byl veřejnosti zpřístupněn, oponován v široké celonárodní diskusi a byl schválen nebo zamítnut celonárodním plebiscitem.

Tereza N., 9. 7. 1989

O.

Krátká zpráva takéž ze SPORTU

Roman Rákosník, jeden ze zakládajících členů Klubu právní podpory, zaslal ministru národní obrany a Okresní vojenské správě v Jablonci nad Nisou dopis tohoto znění:

"Vážení přátelé, mnohokrát jsme již žádali různými způsoby o zavedení náhradní civilní služby pro ty, kteří jsou pevně přesvědčeni o tom, že nenásilí je pro lidstvo lepší cesta než násilí, a proto jim jejich svědomí nedořpluje sloužit v ozbrojených silách. Ač je to ve světě již běžné, v naší zemi, jejíž kultura byla i přes veškeré násilnosti formována Ježíšovým učením o lásce k nepřítelům, dosud neexistuje pro odpírače vojenské služby z důvodu svědomí jiná alternativa než vězení. - Povoláváte mě nyní na vojenské cvičení, abych nasbíral dostatek odvahy k případnému použití násilí. Já zatím celý svůj život sbírám odvalu k tomu, abych v případě nutnosti dokázal uplatnit nenásilí, jak mě osobně k tomu vede boží zákon. Protože vaše nabídka ohrožuje vážným způsobem integritu mé osobnosti, nemohu na vojenské cvičení nastoupit. To, že mi neumožňujete náhradní službu v civilním sektoru, považuji za nemorální, neboť to pokládám za omezování základního lidského práva na svobodu svědomí. Ze stejného důvodu tudíž nepřijímám ani sankci, kterou mi za nenastoupení na vojenské cvičení trestní zákoník v par. 280, a to odnětí svobody v trvání od 6 měsíců do 5. let - Doufám, že kompetentní orgány již brzy pochopí, že člověk není stroj, který lze programovat, a zasadí se o uzákonění náhradní civilní služby, kterou rád vykonám. Do té doby mi nezbývá než přejít, jak se po vojensku říká, do illegality, nebo, jak já to cítím, nadále požívat božích darů, se kterými se na svět rodí každý člověk, a to práva na svobodu svědomí a pohybu, a snažit se smysluplně pracovat ve prospěch celé společnosti. - S pozdravem pacem in terris Váš odpírač služby Roman Rákosník."

Další krátká zpráva:

"Jiskra, týdeník OV KSČ a ONV v Benešově, otiskla v čísle 35-36 /8.9.89/ dopis účastníků členské schůze vesnické organizace KSČ v Olbramovicích. Je adresován ÚV KSČ a z obsahu vyzýváme:

"Rozhodně odsuzujeme počínání nelegálních skupin a jednotlivců, ať jde o různá masová vystoupení či pobuřování různými nesmyslnými písemnostmi a podobně.

Současně ale apelujeme na ústřední stranické a vládní

orgány, aby preventivně a následně rozhodně využívaly všech svých možností, vlivu a sil ke konečnému zastavení nepřátelské činnosti BEZ OHLEDU NA DODRŽOVÁNÍ NĚKTERÝCH MEZINÁRODNĚ PLATNÝCH Norem a HALASNĚ PROSAZOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV."

"Jame pro lidská práva, využívaná většinou. Nedopusťte rozvrácenost po příkladu Polské lidové republiky!"